

Dünyanın En Güzel Şehri

Mehmet Ali Kılıçbay

Güzel nedir? Sorusu etrafında şimdiye kadar engin tartışmalar yapılmış, ama herkesin onaylayacağı bir tanıma ulaşamamıştır. Çünkü gündelik dildeki “güzel”, aslında yalnızca “bize güzel görünen”den ibarettir. “Bize güzel görünen” ise, kültür, ortam, alışkanlıklar, uygarlık dairesi vb birçok faktör tarafından belirlenir. Daha açık bir ifadeyle, insanın doğumdan getirdiği bir güzel kavramı ve kavrayışı yoktur. “Güzel” toplumsallık içinde belirlenen, benimsenen ve sonradan da sahiplenilen, yani öğrenilen bir şeydir. Bunun dışında ve ötesinde bir de felsefenin “güzel”i vardır ki, o, varolan bir şey değil, imal edilen bir şeydir.

Bu ikisini ayırmak için de “güzel” ve “estetik” kavramlarına sığınmak gerekmektedir.

Doğada varolan hiçbir şey, kendinde güzel veya çirkin değildir, bir kısım doğal nesnelerin “güzel”, diğerlerinin de “çirkin” olarak sıfatlandırılması, insanın kendini çevreleyen ortamı kültürünün çerçevesinde yeniden adlandırmasından başka bir şey değildir. Nitekim, aynı nesnenin bazı kültürlerde güzel görülmesine karşılık, diğer bazılarında çirkin görülmesinin temel nedeni budur. Estetik ise, insanın kendi yaptıkları aracılığıyla Güzel’e veya güzelin matrisine doğru soluksuz yol alışmasıdır. Bu bağlamda estetiğin güzeli, bir matematik, bir tektonik, bir uyum, bir düşünce, bir felsefe, bir bakış, bir kavrayış, bir uzgörü... gerektirir. Ve bizi ilgilendiren güzel de budur. Yani bizden önce ve bizim dışımızdaki-nin sıfatlandırılması değil, bizim yaptığımızın mimarisi, yapısı ve orantısı. Yani insanın güzeli çok matematik bir şeydir.

Uyum, varolanda yakalanan değil, insan tarafından yaratılan bir ölçüdür. Öyleyse güzel kendiliğinden varolan değil, ancak insan tarafın-

dan yapılan şeye eklenebilecek bir sıfattır. Bu kadar uzun bir giriş, “dünyanın en güzel şehri hangisidir?” sorusunu sorabilmek için yapıldı. Bu sorunun tereddütsüz tek cevabı, Paris’tir. Çünkü bu şehir insanın kendi eserindeki estetik arayışını maksimuma çıkartırken, insan elinden çıkmayanı minimuma indirmiş, ayrıca şehirdeki doğanın her parçasını elden geçirmiş ve doğal doğayı üretilmiş doğa haline getirirken, kendi eserinin bir parçası kılmıştır. Paris, dünyanın en güzel şehridir, çünkü her bir hücresi itibariyle bir düzen ve uyum arayışının ürünüdür.

Roma-Germen imparatoru Charles Quint (1500-1558), 1519’da “Lutetia non urbs, sed orbis” (Paris bir şehir değil, bir dünyadır) derken, kentin daha o tarihlerde bile diğer bütün şehirlerden farklı olduğunu vurgulamaktadır. Farklıdır, çünkü tamamı itibariyle insan elinden çıkmadığı, çünkü “güzel”e doğru bir koşu, bir atılımdır. Nitekim Paris şehrinin arması, yelkenli bir gemi figüründen meydana gelmekte ve altında “Fluctuat nec mergitur” sözü yer almaktadır. Yani “dalgalarda dövdü, ama batmadı”. Paris’in sırlarından biri bu sözün içinde gizlidir. Diğer önemli şehirlerin tersine, bu şehir, uzun tarihi boyunca birçok darbe almış, ama hiçbir zaman tamamen tahrip olmamıştır. Örneğin Londra’nın 1666, Lizbon’un 1755 veya Berlin’in 1945’te başına geldiği gibi çok büyük bir yıkım yaşamamış, sürekliliğini korumuş, imzasını muhafaza etmiş, meydana gelen büyük değişimler, bir yangının, bir depremin veya bir savaşın sonucu olmamış, Paris’i Parisliler (ve hatta bütün dünya) hem oluşturmuş hem de değiştirmişler, bazen yıkıp bazen yaparak, hep daha “güzel”e doğru yol almışlardır.

Bir Roma kenti olarak kariyerine başlayan Paris, daha başından itibaren belli eksenler etrafında yol alan bir gelişme göstermiştir. Ancak Orta Çağ süresince, dönemin karakteri olan bir şekilde anarşik bir yapılanma içine giren kent, daha 11. yüzyıldan itibaren Fransa Krallığının başkenti olmuş, bu da onun artık hiç değişmeyecek olan “matris kent” olma sürecini belirlemiştir. Matris kent veya “bir şehir nasıl olmalıdır?” sorunsalı, Fransa tarihi bağlamında ortaya çıkan bir olgudur. Feodal parçalanmışlık içinde, birbirine eklenerek oluşan Fransa, Paris etrafında birleşecektir.

Paris'in etrafında birleşme olgusu, ülkenin en iyi evlatlarının kente akmaları kadar, kralların da bu şehri yegâne kılma gayretlerini harekete geçirecektir. Zorlukla birleştirilen Fransa, Paris'in aynasında resmolsun diye, bu şehir hemen herkes tarafından bir görkem mabedi halinde tasarlanmış ve bunlar imzalarını atmak isteyen krallar veya diğer önemli kişiler tarafından belli ölçekte hayata geçirilmiştir.

Paris'in diğer bir şansı, civarındaki köyleri ve dış mahalleri, onların karakterini bozmadan kendine katmayı bilmesindedir. Bugün Paris'in merkezi sayılan bölgede bile birçok mahalle hâlâ köy veya dış mahalle (faubourg) oldukları zaman sahip olduğu adı taşımaktadır. Fakat Paris'in bütün bu unsurların bir yığılması olduğunu düşünmemek gerekir. 16. yüzyıldan itibaren kent Kartezyen bir mantığa göre planlanmaya başlamıştır. Yeni yapılan yollar mümkün olduğunca geniş ve virajsız açılmakta, bu da kentte müthiş bir mekân aralığı yaratmaktadır. Bu arada gene aynı dönemde, dünyada ilk kez şehircilik kuralları bu kentte çıkarılmaya başlamıştır. Örneğin 1607'de konulan kurallar, cadde genişliği, uzunluğu ve bina yüksekliği arasında bir armoni arayışını kayda geçirmektedir. Bu kararnameye göre eğer cadde genişliği 7,8 metreden aza ise, cephe yüksekliği 11,7 metre, cadde genişliği 7,8-9,5 metre arası ise bina cephe yüksekliği 14,62 metre olacaktır ve her bir cadde boyutu için o caddenin iki tarafında sıralanan binaların yüksekliği belirlenmiştir. İleriki dönemlerde hem şehrin büyümesi, hem de ihtişamın boyutlarının artması nedeniyle bazı bulvar ve avenüelerin genişlikleri büyük boyutlara varınca, cephe yükseklikleri de buna uygun şekilde ayarlanmıştır.

Paris'te hiçbir bina bir diğerinden daha fazla çıkıntılı veya girintili olamaz, bütün cepheler aynı mantık içinde yapılmalıdır gibi birçok kuralın çerçevesinde, şehrin tamamı adeta tek elden çıkma, tek bir yapıymış gibi olmaktadır. Ama bunun bir tekdüzelik getirdiğini de düşünmemek gerekir, çünkü kent, bütün mimari katmanları bir arada bulundurma gibi sihirli bir işi başarmıştır, bundan önemlisi, kitlesel kamusal binalarla özel binaların uyumu sağlanabilmiştir.

Ayrıca Paris, bir bulvarlar ve avenüer şehridir, bunlar birbirleriyle dik açıyla veya bir meydan çevresinde yıldız biçiminde kesişmekte, bu da kentte müthiş bir matematik yaratmaktadır. Zaten cadde kenarlarındaki ağaçların, parklardaki bitkilerin, binaların balkonlarının veya akla gelebilecek her türlü şehir ögesinin mutlaka bir matematiği bulunmaktadır.

Fazla uzatmadan, Paris matematiktir ve güzel ancak matematik bağlantılardan çıkar.

Dr. Mehmet Ali Kılıçbay: 1945 yılında Ankara'da doğdu. Galatasaray Lisesi ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. İktisat tarihi üzerine çalıştı. Bu arada siyaset bilimi, sosyoloji, sanat ve kültür tarihi gibi birçok başka konuyla da ilgilendi. Yayımlanmış 50'nin üzerinde çeviri ve 16 telif kitabı vardır. Şu anda haftalık yazılar yazıyor, okuyor, düşünüyor ve dalga geçmeye de vakit buluyor.